

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi*

Süleyman YİĞİTTİR¹, Selahattin KAYMAKCI²

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından durumunu ortaya koymaktır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemeden yararlanılmıştır. Araştırmada veri kaynağı olarak Sosyal Bilgiler Dersi (4-7.sınıflar) Öğretim Programı uygulama kılavuz kitapları kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda toplam 98 etkinlikte (%40.2) değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda etkinliklerde en çok değer açıklaması yaklaşımının kullanıldığı ve en çok değer etkinliğinin de 7. sınıf düzeyinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler eğitimi, değerler, değer eğitimi yaklaşımları, öğretim programı, kılavuz kitap.

Examination of Activities in Primary School Social Studies Curriculum Guides (4th to 7th Grades) in Terms of Value Education Approaches

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the situation of sample activities in social studies curriculum guides in terms of value education approaches. In this study document analysis, one of qualitative methods, was employed. Primary school social studies curriculum guides were used as data sources. Data collected from documents were analyzed through content analysis. The results of this study showed that in total 98 (40.2%) sample activities, prepared toward value education approaches, are in curriculum guides. In this context, it is detected that values clarification is the most used approach in the sample activities and 7th grade has much more sample activities than others.

Keywords: Social studies education, values, value education approaches, curriculum, curriculum guides.

GİRİŞ

Bilim, teknoloji ve sanayi alanındaki gelişmelerin etkisiyle geçmiş yıllara göre öğrenciler daha fazla bilgi, olgu ve olaylarla karşılaşmaktadırlar. Bu durum

---

*Bu makale 26- 28 Ekim 2011 tarihinde Eskişehir'de yapılan Değerler Eğitimi Sempozyumu'nda sunulan “*Sosyal Bilgiler Dersi (4-7.sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzunda Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimleri Yaklaşımları Açısından İncelenmesi*” adlı bildiri temel alınarak hazırlanmıştır.

¹KSU Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği ABD

²KTU Fatih Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, kaymakci37@yahoo.com

insanların gelişimlerine katkıda bulunduğu gibi bazı duyuşsal özelliklerini de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Son yıllarda Dünya’da yaşanan savaşlar, artan şiddet olayları, bağımlılık yapan uyuşturucu maddelerin kullanımının yaygınlaşması, aile bağlarının zayıflaması, insanlar arası güven ortamının bozulması gibi sorunların ortadan kaldırılması, her toplumun öncelikli hedefleri haline gelmiştir. Bu bağlamda ülkemizde bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olmayı amaçlayan ilköğretim sosyal bilgiler dersinde 2004 yılında yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Yeni Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’yla öğrencilerin bilişsel ve beceri düzeylerinin yanı sıra duyuşsal özelliklerinin de geliştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2005a).

Bilindiği gibi, sosyal bilgiler derslerinde öğrencilere duyuşsal özellikler değerler eğitimi aracılığıyla kazandırılmaktadır. Değerler, “belirli bir toplumda neyin iyi, neyin kötü, doğru veya yanlış, arzu edilebilir veya arzu edilemez olduğu konusundaki ortak görüşler, standartlardır”(Budak, 2009: 188) olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede Sosyal Bilgiler Dersi (4-7.sınıflar) Öğretim Programı’nda her ünite için öğrencilere doğrudan kazandırılması amaçlanan değerler belirlenmiştir. Bu değerler; “*adil olma, aile birliğine önem verme, akademik dürüstlük, bağımsızlık, barış, bayrağa ve İstiklâl Marşı’na saygı, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğal çevreye duyarlılık, duygu ve düşüncelere saygı, dürüstlük, estetik, farklılıklara saygı, hak ve özgürlüklere saygı, hoşgörü, kültürel mirasa duyarlılık, misafirperverlik, sağlıklı olmaya önem verme, sorumluluk, tarihsel mirasa duyarlılık, temizlik, Türk büyüklerine saygı, vatanseverlik ve yardımseverlik*” olarak sıralanmaktadır (MEB, 2005a; MEB, 2005b).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda verilen bu değerler öğrencilere değerler eğitimi yaklaşımlarıyla kazandırılmaktadır. Değerlerin kazandırılmasında ise son yıllarda; *i. Değer Telkini*, *ii. Değer Analizi*, *iii. Değer Açıklaması*, *iv. Ahlaki Muhakeme*, *v. Eylem Yoluyla Öğrenme* ve *vi. Gözlem Yoluyla Öğrenme* yaklaşımları (Akbaş, 2005a; Akbaş, 2005b; Kirschenbaum, 1995; Huitt, 2004) ön plana çıkmaktadır. Bu yaklaşımlar ana hatlarıyla şöyle açıklanabilir:

i. Değer telkini yaklaşımı, tarih boyunca insan davranışlarını ve karakterini şekillendirmede bilinçli veya bilinçsiz olarak en sık kullanılan yaklaşım olmuştur. Bu yaklaşıma göre öğrencilere sürekli tekrar ve tavsiyelerle bir şey yeteri kadar duyurulduğunda onu kabul ederek davranışa dönüştürecektir (Whitney, 1986:66). Telkin yaklaşımı açısından değerler, “sosyal ve kültürel olarak kabul görmüş standartlar veya davranış kuralları” olarak görülmektedirler. Bundan dolayı değer kazanma, kişinin toplumdaki kurumları, önemli bireysel kuralları ve kabul edilmiş standartları öğrencilere tanıtan bir yaklaşım olarak da düşünülmektedir (Huitt, 2004: 2). Değer aktarımının hedefi kısaca şu şekilde özetlenebilir: “Öğrenciler, öğretmeni tarafından muhtemel alternatifler dizini içinden kasıtlı olarak önceden seçilmiş değerler ve normları benimser. Bunlar ders programlarında çocukların

gelecekteki eylemlerine ve kararlarına rehberlik etmek üzere belli bir değer yönelimi öğretmek için yer almış en iyi değerlerdir” (Ziebert, 2007:455). Bu yaklaşımının taraftarlarına göre toplumsal kültürün sürekliliğini sağlamak için gerekli olan belirli değerler vardır. Bu değerlerin açıklanmasına veya analiz edilmesine de gerek yoktur (Whitney, 1986: 64).

ii. Değer açıklaması yaklaşımı, değerlerin aşılmasına bir tepki olarak geliştirilmiştir (Stanley, 1983:243). Bu yaklaşımda öğrenciler kendi değerleriyle ilgili mantıklı açıklamalar yapmak için düşünmeye teşvik edilmektedirler (Afdal, 2007: 334; Lee, 2001: 2). Öğretmenler öğrencilere kesinlikle değerleri öğretmeye çalışmamakta (Lickona, 1991: 10), onlara değerlerini açıklamaları için şu işlemleri yapmalarını sağlamaktadırlar (Huitt, 2004: 7): Öğrenciler birden çok alternatif bulunan değerler arasından kendi değerlerini özgürce seçer. Öğrencilerin her alternatifi ve bu alternatiflerin sonuçlarını değerlendirmeleri sağlandıktan sonra seçim yapılır. Öğrencilerin seçtiği değere uygun davranışlardan hangilerini ödüllendirmesi gerektiği ve yaptıkları seçimin doğruluğunu fark etmesi için fırsatlar verilir. Seçtiği ve uygulama yoluyla davranışa dönüştürdüğü değerinin kalıcılığı sağlanır. Bu işlemler yapılırken değerler öğretilmeye çalışılmamaktadır. Değerler açıklaması, öğrencilerin söylemleri ile davranışları arasındaki boşluğu doldurmak için onların düşüncelerini sağlayacak önemli değer konularına odaklanmaktadır (Lickona, 1991: 11).

iii. Değer analizi yaklaşımı, insanın duygularından ziyade mantıklı düşünmesini ve muhakeme yapmasını vurgulamaktadır. Daha çok sosyal konularla ilgili değerler üzerine odaklanan bu yaklaşımda öğrenciler çevrelerindeki problemlerin çözümüne ilişkin gerçek kanıtlar üzerinde çalışırlar (Huitt, 2004: 6; Whitney, 1986: 76). Ziebert (2007: 460) tarafından “değer iletişimi” olarak da adlandırılan bu yaklaşımda “etkileşim”, değerler ve normların kazanılmasında belirleyici faktördür. Öğrenciler bu yaklaşımda kendilerine sunulan değerleri kabul etmezler. Bu değerler hakkında bir görüş geliştirirler ve onları yorumlamaya çalışırlar. Kurdukları iletişim ortamında tartışma ve muhakeme yaparak, kuralların geçerliliğini savunarak tartışmayı öğrenirler. Böylece değerleri yalnızca kendi bakış açılarından ifade etmeyi değil, aynı zamanda başkasının yerine geçmeyi ve olayları karşısındaki kişinin bakış açısından görmeyi de öğrenmektedirler. Değerler analizi öğrencilere, bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmeyi; söz konusu değer nesnesi hakkında en akılcı yargıya nasıl ulaşacaklarını göstermeyi ve bu yolla onlara yardım etmeyi hedeflemektedir (Bacanlı, 2005: 34). Bu özelliklerinin yanı sıra örneğin, çocuğun özel hayatının ve ailesinin gizliliğinin ihlal edilebileceği gibi durumlar nedeniyle de eleştirilmektedir. Ayrıca değer konularının araştırılması için ilköğretim düzeyine uygun olmadığı, dolayısıyla bu değer yaklaşımının daha çok üniversite düzeyinde kullanılabileceği yönünde eleştiriler de yapılmaktadır (Whitney, 1986: 79).

iv. Ahlaki muhakeme yaklaşımı, değer kazandırmadan ziyade, eleştirel düşünmeyi ve muhakeme yapmayı vurgulamaktadır. Kohlberg tarafından geliştirilen bu yaklaşımda değerler, bilişsel ahlaki inançlar veya konular olarak düşünülmektedir (Whitney, 1986: 67). Kohlberg'in üç düzey olarak sınıflandırdığı ahlaki gelişim basamaklarında (Selçuk, 2005: 112) çocuklar gelenek öncesi dönemde (4-9 yaş), cezadan kaçmak veya ödül almak için kurallara uymaktadır. Geleneksel düzeyde (10-18 yaş), başkalarının övgüsünü almak veya dışlanmamak için kurallara uyarlar. Gelenek ötesi düzeyde (19 yaş ve ötesi) ise diğer insanların ortak mutluluğu için, evrensel değer ve kurallara önem verdiği için uymaktadır. Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğrencilerin ahlak konulu hikâyelerdeki ikilemleri inceleyerek, en üst ahlaki basamağa çıkarılması hedeflenmektedir. Bu yaklaşım daha çok anlayışlı olma, adalet, eşitlik ve insani duyarlılık gibi ahlaki değerlere odaklanmaktadır (Huitt, 2004:3). Bu yaklaşımda çok sık kullanılan tartışma yöntemi, özellikle öğretmenin rehber ve kolaylaştırıcı olarak rol aldığı bir ortamda yapıldığında (Suh ve Traiger, 1999: 724) ahlaki gelişim seviyelerinden bir üstteki seviyenin seçilmesinde ve model alınmasında çok yararlı olmaktadır. Çok sayıdaki araştırma da bu durumu doğrulamaktadır (Halstead ve Taylor, 2000: 182).

v. Eylem öğrenme yaklaşımı, insanların davranışlarındaki değerleri örnek almaktadır. Bu yaklaşıma göre, bireyin düşünce ve davranışlarının temelindeki etken önemlidir. Bu nedenle eylem öğrenme yaklaşımı, öğrencinin değerleri davranışa dönüştürmesine odaklanmıştır. Eğer bir değer, kişinin davranışlarında gözlenmiyorsa söz konusu değer bir kıymeti ve önemi olmadığına inanılmaktadır (Huitt, 2004: 8-10). Stanley'e göre de (1983: 243) değerlerin davranışa dönüştürülmesi ile insanlar, değerleri anlamının ve sözle ifade etmenin ötesine geçeceklerdir. Bu nedenle eylem öğrenme deneylerle, anlatımlarla öğrenilmeye dayalı sınıf ortamından ziyade, toplumu etkileyen sosyal çalışmalarla ilgilenmektedir. Zaten yaklaşımın savunucuları da değerlerin içselleştirilebilmesi için öğrencileri sosyal projelere dâhil edecek özel fırsatların sunulmasını tavsiye etmektedirler. Bu yaklaşım için 1992'de değerler açıklamasına benzer şekilde işlem basamakları oluşturulmuştur. Bu işlem basamaklarından giriş döneminde öğrencilerin yaşadıkları ortamdaki problemleri ve bunların olası çözümlerini tespit etmeleri sağlanır. İşlem döneminde çözüm yolları geliştirilerek bunlardan en uygunu seçilir. Sonuç döneminde seçilen çözüm yolu için gerekli planlama yapılarak uygulanır. Kontrol döneminde de uygulanan çözüm yolu ile ilgili değerlendirme yapılır (Huitt, 2004: 9-10).

vi. Gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı, öğrenciyi aktif kılarak ve kendi duyu organları vasıtasıyla ilk elden öğrenmesini sağlamaktadır. Gözlem yoluyla öğrenme, birçok sosyal davranışın ve değerlerin kazanılmasında kaynaklık etmektedir. Çünkü insanlar sosyal davranışlarının birçoğunu birilerini model alarak öğrenmektedir. Bu model anne-baba olabileceği gibi televizyon, sinema, spor ve müzik dünyasından biri de olabilmektedir. Geçmişte çocuğun modeli çoğunlukla yakınındaki insanlar olmaktadır. Günümüzde ise dünyanın herhangi bir ülkesindeki bir futbolcu veya şarkıcı model olabilmektedir. Bu yaklaşım da

öğrencilere kendi hayatlarında bulunan kişilerin olumlu değerlerinin farkına varmalarını ve bunu içselleştirmelerini sağlamaktadır (Senemoğlu, 1997; akt. Akbaş, 2005b: 94).

Hiç kuşkusuz Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda değerlerin yer alması, değer eğitimiyle ilgili yaklaşımlara kuramsal anlamda yer verilmesi, uygulamaya yönelik birtakım örneklerin verilmesini zorunlu kılmıştır. Bu anlamda değerlerin öğretiminin daha iyi yapılabilmesi, öğretmenlere yol gösterici olması ve uygulamada karşılaşılabilecek sorunları en aza indirmesi gibi amaçlar doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzlarında değerlerin öğretime yönelik örnek etkinlikler hazırlanmıştır. Ancak ilgili literatür tarandığında öğretim programı ve kılavuzlarında verilen bu etkinliklerin sayısı, içeriği, hangi değer eğitimi yaklaşımını yansıttığı, ünitelerin değerleriyle ilgili olup olmadıkları gibi niteliksel ve niceliksel hususlara ilişkin kapsamlı ve detaylı çalışmalar yapılmadığı görülmektedir. Bu anlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programında uygulanması önerilen değer eğitimiyle ilgili etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin durumunun bilimsel olarak tespit edilmesinin bu alanda bulunan eksikliğin giderilmesine katkı yapacağına ve gelecekte yapılacak olan çalışmalara kaynaklık edeceğine inanılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından durumunu ortaya koymaktır. Araştırmayla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler Dersi 4. sınıf Öğretim Programı uygulama kılavuzundaki etkinliklerde hangi değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilmiştir?
2. Sosyal Bilgiler Dersi 5. sınıf Öğretim Programı uygulama kılavuzundaki etkinliklerde hangi değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilmiştir?
3. Sosyal Bilgiler Dersi 6. sınıf Öğretim Programı uygulama kılavuzundaki etkinliklerde hangi değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilmiştir?
4. Sosyal Bilgiler Dersi 7. sınıf Öğretim Programı uygulama kılavuzundaki etkinliklerde hangi değer eğitimi yaklaşımlarına yer verilmiştir?

Araştırmanın Yöntemi

Araştırma nitel bir desende yapılandırılmıştır. Bu bağlamda nitel araştırma metodolojisi içerisinde yer alan doküman inceleme yönteminden yararlanılmıştır. Doküman inceleme, belgesel tarama olarak belirtilen, geçmişteki olguların izlerini taşıyan resim, film vb. yapıtları, olgularla ilgili olarak yayınlanmış kitap, dergi vb. birtakım yazılı materyalleri analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemidir (Karasar, 2008: 183). Bu çalışmada, doküman inceleme; araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamı ve araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Veri Kaynağı ve Verilerin Toplanması

Araştırmamın veri kaynağı olarak MEB tarafından 2005 yılında uygulamaya konulan ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuz kitapları kullanılmıştır (MEB, 2005a; MEB, 2005b). Bu bağlamda Sosyal Bilgiler Dersi 4 ve 5. sınıflar ile 6 ve 7. sınıflar Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'ndaki etkinlik örnekleri taranmıştır. Etkinliklerin taranmasında araştırmacılar tarafından oluşturulan ve içeriğinde ünite adı, etkinlik adı, etkinlikte vurgulanan değer ve etkinlikte hangi değer eğitimi yaklaşımına yer verildiği şeklinde bilgilerin yer aldığı veri toplama formu kullanılmıştır. Bu bağlamda araştırmacılar birbirlerinden bağımsız olarak formu doldurmuşlardır.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler içerik analizi aracılığıyla çözümlenmiştir. Araştırmada sistematikliği ön plana alması, kamusal alana yönelik hazırlanan sayıca fazla yazılı metinleri incelemeye olanak tanınması, bilinen durumdan hareketle bilinmeyi elde etmeye çalışması gibi nedenlerle içerik analizi kullanılmıştır (Gökçe, 2006: 19-21). Bu bağlamda veriler, ünite adı, üniteye verilecek doğrudan değer, etkinlik örneği, değer eğitimi yaklaşımı ve etkinlikte vurgulanan değer kategorileri çerçevesinde gizli içerik kodlaması yapılarak tablollaştırılmıştır. İlk aşamada güvenilirlik için her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde Güvenirlik= Görüş Birliği/ Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı X 100 formülü uygulanmıştır. İki araştırmacı arasında uyum yüzdesi % 81,55 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesinin % 70 veya daha üstü olması güvenilirliği sağlamaktadır (Miles ve Huberman, 1994, akt. Yüksel, 2011: 182). Ancak araştırmacılar ikinci aşamada güvenilirliği daha da artırmak için yaptıkları analizleri karşılaştırarak üzerinde hemfikir oldukları analizi araştırmada kullanmışlardır (Büyüköztürk vd., 2008: 256).

BULGULAR ve YORUM

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından durumunu ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu araştırmada toplam 244 doküman incelenerek aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımlarına Göre Durumu

Tablo 1. *İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Yaklaşımına İlişkin Durumunu Gösteren Betimsel Veriler*

Ünitenin Adı	Doğrudan Verilecek Değer	Etkinliğin Adı	Değer Yaklaşımı	Vurgulanan Değer
1. Kendimi Tanıyorum	Duygu ve Düşüncelere Saygı ve Hoşgörü	1. Küçük Farklar	-----	-----
		2.Farklı ve Özel	Değer Telkini	Farklılıklara Saygı
		3.Duygularım ve Düşüncelerim	Değer Açıklama	Yardımsızlık
		4.Duygularım, Düşüncelerim	Değer Açıklama	Hoşgörü
		5.Günlük Tutma	-----	-----

2. Geçmişimi Öğreniyorum	Türk Bütüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatansverilik	6. Mevlana'dan Hoşgörü Hikâyeleri	-----	-----
		7. Yaşamımdan Kesitler	-----	-----
		8. Atatürk'ün Kimlik Belgesi	-----	-----
		9. Bu Benim Kimliğim	Değer Açıklama	Kendini İfade Etme
		1. Aile Tarihi Çalışması	-----	-----
		2. Onlar da Çocuktu	-----	-----
		3. Kahve Fincanı	Değer Açıklama	Kültürel Mirasa Duyarlılık
		4. Geçmişin İpuçları	-----	-----
		5. Bir Zamanlar	-----	-----
		6. Bir Gezi Yapalım	Eylem Öğrenme	Sevgi
3. Yaşadığımız Yer	Doğa Sevgisi	7. Milli Mücadele'de Türk Halkı	Değer Açıklama	Dayanışma
		8. Kahramanıma Mektup	-----	-----
		9. Film İzliyoruz	Gözlem Yoluyla Öğrenme, Değer Açıklama	Saygı, Dürüstlük, Hoşgörü
		10. Sanal Alan Gezisi	-----	-----
		1. Gölge Oyunu	-----	-----
		2. Define Arıyoruz	-----	-----
		3. Pilota Yardım Edelim	Eylem Öğrenme	Yardımseverlik
		4. Kaynaklardan Araştıralım	-----	-----
		5. Hava Gözlemi	-----	-----
		6. Gezelim Öğrenelim	-----	-----
4. Üretimden Tüketime	Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme	7. Yaşadığımız Yeri Tanıyalım	-----	-----
		8. Deprem Tatbikatı	-----	-----
		9. Sınıf tahlîye Çantası Hazırlama	-----	-----
		1. Benim Bütçem	Değer Açıklama	Öncelikli Değerleri Belirleme
		2. Pazara Gidelim	-----	-----
		3. Paranın Hikâyesi	-----	-----
		4. Bilinçli Tüketici Misin?	Değer Açıklama	Sağlıklı Olmaya Önem Verme, İktisatlı Olma
		5. Alışveriş Listesi	-----	-----
		6. Film İzliyoruz	Gözlem Yoluyla Öğrenme	Temizlik, Çalışkanlık, Yardımseverlik, İşbirliği
		7. Buğdayın Yolculuğu	-----	-----
8. Röportaj Yapıyoruz	-----	-----		
9. Ben Olmasaydım Ne Olurdu?	-----	-----		

5. İyi ki Var	Bilimsellik	1. İnternette Araştırıyoruz	-----	-----
		2. Zaman Tüneli	-----	-----
		3. Telgrafın Telleri	-----	-----
		4. İşte Geldim	-----	-----
		5. Geleceğin Dünyası	-----	-----
		6. Önemli Telefon Numaraları	-----	-----
		7. Teknolojiyi Doğru Kullanıyoruz	-----	-----
		8. Teknolojiyi Doğru Kullanalım	-----	-----
6. Hep Birlikte	Yardımseverlik	1. Bir Gazete Sayfası Hazırlayalım	Değer Analizi	Duyarlı Olma
		2. Gönüllü Çalışanlar	Değer Açıklama	Vatanseverlik
		3. Nasıl Güzelleştirebiliriz?	-----	-----
		4. Bir Sorunumuzu Çözelim	-----	-----
		5. İlk Adımı Atanlar	Değer açıklama, Gözlem Yoluyla Öğrenme	Girişimci Olma, Vatanseverlik
		6. İki Elin Sesi	Değer Açıklama	Doğal Çevreye Karşı Duyarlılık
7. İnsanlar ve Yönetim	Bağımsızlık	1. Bir Gezi Yapalım	-----	-----
		2. Oyun Parkı İstiyoruz	-----	-----
		3. Haberleri Toplayalım	-----	-----
		4. Nasrettin Hoca İle Birlikte	-----	-----
		5. Oy Verelim	Değer Telkini	Farklılıklara Saygı
		6. Benim Bayramım	-----	-----
		7. Sözlük Çalışması	-----	-----
8. Uzaktaki Arkadaşlarımız	Misafirperverlik	1. Dünya Turu	-----	-----
		2. Kütüphaneye Gidiyoruz	-----	-----
		3. Fotoğrafların Anlattıkları	-----	-----
		4. Ortak Yönerimiz	-----	-----
		5. Güzel Günler	-----	-----
		6. İnternette Araştırıyoruz	-----	-----

İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin durumu Tablo 1’de ele alınmıştır. Buna göre ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplam sekiz üniteden oluşmaktadır. Öğretim programında her ünite “doğrudan verilecek değer” başlığı altında sırasıyla “Duygu ve Düşüncelere Saygı ve Hoşgörü”, “Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik”, “Doğa Sevgisi”, “Temizlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme”, “Bilimsellik”, “Yardımseverlik”, “Bağımsızlık” ve “Misafirperverlik” değerlerinin öğretilmesinin hedeflendiği görülmektedir. İlköğretim 4. sınıf düzeyinde öğretim programında toplam 64 etkinliğin yer aldığı, öte yandan toplam 17 etkinlikte değer eğitime ilişkin içerik sunulduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu kapsamda ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda verilen toplam etkinlik sayısı ile içeriğinde değer eğitimi bulunan etkinlik sayısı arasındaki orantısızlık dikkati çekmektedir.

Değer eğitimi yaklaşımları bağlamında tablo değerlendirildiğinde etkinlikler yapılandırılırken toplam 19 defa değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği görülmektedir. Bu bağlamda değer açıklama yaklaşımı 11 defa, gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımı 3 defa, eylem öğrenme ve değer telkini yaklaşımları 2'şer defa ve değer analizi yaklaşımı ise 1 defa kullanılmış, öte yandan ahlaki muhakeme yaklaşımı ise etkinliklerde hiç kullanılmamıştır.

Vurgulanan değer bağlamında tabloya bakıldığında, etkinliklerde yardımseverlik ve duyarlı olma değerlerinin 3'er defa, farklılıklara saygı, hoşgörü ve vatanseverliğin 2'şer defa, tabloda gösterilen diğer değerlerin ise birer defa vurgulandığı görülmektedir. Üniteye doğrudan verilmesi gereken değerler, etkinliklerde vurgulanan değerlerle ilişkilendirildiğinde ise ortaya ilginç bulgular çıkmaktadır. Buna göre öğretim programında verilen toplam 6 üniteye (Geçmişimi Öğreniyorum, Yaşadığımız Yer, İyi ki Var, Hep Birlikte, İnsanlar ve Yönetim ile Hep Birlikte) doğrudan verilmesi gereken değer (Vatanseverlik, Doğa Sevgisi, Bilimsellik, Yardımseverlik, Bağımsızlık ve Misafirperverlik) öğretiminde eksiklikler bulunduğu dikkat çekmektedir.

Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımlarına Göre Durumu

Tablo 2. İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Yaklaşımına İlişkin Durumunu Gösteren Betimsel Veriler

Ünitenin Adı	Doğrudan Verilecek Değer	Etkinliğin Adı	Değer Yaklaşımı	Vurgulanan Değer
1. Haklarını Öğreniyorum	Sorumluluk	1.Resimli Grafik Oluşturuyoruz	-----	-----
		2.Kampa Gidelim	Değer Açıklama	Sorumluluk
		3.Sorumluluklarımız	Değer Açıklama	Sorumluluk
		4. Sorumluluk	Değer Açıklama	Sorumluluk
		5. Benim Haklarım	-----	-----
2. Adım Adım Türkiye	Estetik	1. Üç Taş Oyunu	-----	-----
		2. Sanal Alan Gezisi	-----	-----
		3. Bir Gezi Yapalım	-----	-----
		4. Yerel Tarih Çalışması	-----	-----
		5. Hikâye Okuma Bayramı	-----	-----
		6. Grafik Yorumluyoruz	-----	-----
		7. Film İzliyoruz	-----	-----
		8. Fotoğraf İnceliyoruz	-----	-----
3. Bölgemizi Tanıyalım	Doğal Çevreye Duyarlılık	1.Kabartma Harita Yapalım	-----	-----
		2. Turist Rehberi Olalım	-----	-----
		3. Bölgemizi Tanıyalım	-----	-----
		4. Kızılırmak Türküsü	-----	-----

		5. Fotoğrafların Dili	-----	-----
		6. İnternette Araştırıyoruz	-----	-----
		7. Film İzliyoruz	-----	-----
		8. Geçmişten Günümüze	-----	-----
		9. Deprem Tatbikatı	-----	-----
		10. Sınıf Tahliye Çantası Hazırlama	-----	-----
4. Ürettiklerimiz	Çalışkanlık	1. Bir Gezi Yapalım	-----	-----
		2. İnternette Araştırıyoruz	-----	-----
		3. Röportaj Yapıyoruz	-----	-----
		4. Hayat Haritası	-----	-----
		5. Yapıyorum, Satıyorum	-----	-----
5. Gerçekleşen Düşler	Akademik Dürüstlük	1. Röportaj Yapıyoruz	-----	-----
		2. Olmasaydı, Ne Olurdu?	Değer Analizi	Trafik Kurallarına Uyma
		3. Nereden Nereye	-----	-----
		4. Düşlerini Gerçekleştirenler	Değer Açıklama	Bilimsellik
		5. Atatürk ve Bilim	-----	-----
		6. Cesur Yürek	Gözlem Yoluyla Öğrenme	Bilimsellik
		7. Emeğe Saygı	Değer Açıklama	Akademik Dürüstlük
6. Toplum İçin Çalışanlar	Dayanışma	1. Ben bir Grafikerim	Değer Açıklama	İşbirliği, Yardımsızlık, Gönüllü Olma
		2. Film İzliyoruz	-----	-----
		3. Bilinçlendirme Kampanyası	Değer Açıklama, Değer Telkini	Çevre Duyarlılığı
		4. Ne Yapabiliriz?	-----	-----
		5. Bir Gezi Yapalım	-----	-----
		6. Hayaller Gerçek Oldu	Değer Telkini	Girişimci Olma, Özgüven
		7. Kaynaklardan Araştıralım	Değer Telkini	Dayanışma, İşbirliği, Gönüllülük, Yardımsızlık
7. Bir Ülke, Bir Bayrak	Adil olma, Bayrağa ve İstiklal Marşı'na Saygı	1. İnternette Araştırıyoruz	-----	-----
		2. Hükümet Kurma	-----	-----
		3. Okul Meclisi	Eylem Öğrenme	Eşitlik
		4. Okul (Sınıf) Sözleşmesi	-----	-----
		5. Sınıf Anayasası	Eylem Öğrenme, Değer Açıklama	Kurallara Uyma
		6. Mehmet Akif Ersoy Evi Gezisi	Değer Telkini	Bayrağa Saygılı Olmanın Önemi
		7. Bayrağımızın Tarihi	-----	-----

8. Hepimizin Dünyası	Tarihsel Mirasa Duyarlılık	8. Sözlük Çalışması	-----	-----
		1. Film İzliyoruz	-----	-----
		2. Eşyanın Yolculuğu	-----	-----
		3. Harikalar Diyarı	-----	-----
		4. Mimar Sinan'ın Eserlerini Tanıyoruz	-----	-----
		5. Sanal Alan Gezisi	-----	-----

Tablo 2’de ilköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer yaklaşımına ilişkin durumunu gösteren betimsel veriler ele alınmıştır. Buna göre 4. sınıfta olduğu gibi 5. sınıf öğretim programında da toplam sekiz ünite bulunmaktadır. İlköğretim 5. sınıfta doğrudan verilecek değer kapsamında ise sırasıyla “Sorumluluk”, “Estetik”, “Doğal Çevreye Duyarlılık”, “Çalışkanlık”, “Akademik Dürüstlük”, “Dayanışma”, “Adil Olma, Bayrağa ve İstiklâl Marşı’na Saygı”, “Tarihsel Mirasa Duyarlılık” değerlerinin verilmesi amaçlanmıştır. Öğretim programı uygulama kılavuzunda toplam 55 etkinlik örneği verilmiştir. Buna karşın, 14 etkinlikte değer eğitime yer verildiği tablodan anlaşılmaktadır. İlköğretim 4. sınıf bulgularıyla 5. sınıf düzeyi bulgular karşılaştırıldığında toplam etkinlik sayısı ile değer eğitime yönelik hazırlanmış etkinlik sayısı arasındaki orantısızlığın devam ettiği söylenebilir.

Değer eğitimi yaklaşımları açısından etkinliklere bakıldığında, etkinliklerde toplam 16 defa değer yaklaşımlarının kullanıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar içerisinde değer açıklamanın 8 defa, değer telkininin 4 defa, eylem öğrenmenin 2 defa, gözlem yoluyla öğrenme ile değer analizinin ise 1’er defa kullanıldığı, buna karşın ahlaki muhakemenin etkinliklerin hiçbirinde kullanılmadığı tablodan anlaşılmaktadır. İlköğretim 4. sınıf etkinliklerinde olduğu gibi 5. sınıf etkinliklerinde de değer açıklamanın en çok kullanılan yaklaşım olduğu, ahlaki muhakemenin ise hiç kullanılmadığı ifade edilebilir.

Etkinliklerde vurgulanan değerlere bakıldığında, sorumluluk değerinin 3 defa, bilimsellik, işbirliği, yardımseverlik, gönüllü olma, değerlerinin 2’şer defa ve tabloda gösterilen diğer değerlerin 1’er defa vurgulandığı dikkat çekmektedir. Üniteye doğrudan verilmesi gereken değerlerle etkinliklerde verilen değerler ilişkilendirildiğinde toplam beş üniteye (Adım Adım Türkiye, Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz, Bir Ülke, Bir Bayrak ve Hepimizin Dünyası) doğrudan verilmesi planlanan değerlerin (Estetik, Doğal Çevreye Duyarlılık, Çalışkanlık, İstiklâl Marşı’na Saygı ve Tarihsel Mirasa Duyarlılık) eksik vurgulandığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımlarına Göre Durumu

Tablo 3. İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Yaklaşımına İlişkin Durumunu Gösteren Betimsel Veriler

Ünitenin Adı	Doğrudan Verilecek Değer	Etkinliğin Adı	Değer Yaklaşımı	Vurgulanan Değer
1. Sosyal Bilgiler Öğreniyorum	Bilimsellik	1.Neden Oldu?	Değer Açıklama	Temizlik
		2. Olgu Mu, Görüş Mü?	-----	-----
		3.Bilimsel Araştırma Yapıyorum	Eylem Öğrenme	Bilimsellik
		4.Atlantis'ten Gelen Çocuk	-----	-----
		5.Ben Olsaydım	Değer Açıklama	Hak, özgürlük ve sorumluluk sahibi olma
		6.Sosyal Bilgiler Olmasaydı	-----	-----
		7.Bilim Yuvası	-----	-----
2. Yeryüzünde Yaşam	Doğal Çevreye Duyarlılık	1.Haritalar Ne İşe Yarar?	-----	-----
		2.Çöl ve Kutup Arasında	Değer Telkini	Doğal Çevreye Duyarlılık, Aile Büyüklerine Saygı
		3. Ne Yiyor, Nasıl Giyiniyorlar?	-----	-----
		4. Ülkemizden Yedi Renk	-----	-----
		5.Çatalhöyük'te Yaşam	-----	-----
		6.Yüzyıllar Boyunca Yerleşme	-----	-----
		7.Anadolu'da İz Bırakanlar	-----	-----
		8.Bir Yaşam Bir Uygarlık	-----	-----
		9.Hititler	Gözlem Yoluyla Öğrenme	Hoşgörü, adalet, yardımseverlik, eşitlik
3. İpek Yolu'nda Türkler	Kültürel Miras Duyarlılık	1.Oğuz Kağan Destanı ve Hunlar	-----	-----
		2.Türeyiş ve Ergenekon Destanları	-----	-----
		3.Bilge Kağan'dan Mesaj	-----	-----
		4.Destan ve Yazıtlara Göre Uygarlar	-----	-----

	5.Türk Ordusu Ne Zaman Kuruldu?	-----	-----	
	6.İpek Yolu ve Türkler	-----	-----	
	7.Türkler	-----	-----	
	8.İslamiyet ve Türkler	-----	-----	
	9.Kaşgarlı Mahmut İle Karahanlı'ya Yolculuk	Değer Telkini	Kültürel Mirasa Duyarlılık, Saygı	
	10.Gazneli Sultanı	Değer Telkini	Kültürel Mirasa Duyarlılık, Saygı, Bilimsellik, Çalışkanlık	
	11.Büyük Selçuklu Veziri Nizamülmülk	Değer Telkini	Kültürel Mirasa Duyarlılık, Bilimsellik	
	12.Türkler	-----	-----	
	13.Geçmişin İzleri	Değer Telkini	Kültürel Mirasa Duyarlılık	
	14.Kilim	Değer Açıklama	Estetik	
	4. Ülkemizin Kaynakları	1.Ülkemizi Geliştirelim	-----	-----
		2.Yatırım Projeleri	Değer Açıklama	Girişimcilik
		3.Toprak; Benim Sadık Yârim	Değer Telkini	Çalışkanlık
		4. Hepimizin Görevi	Değer Telkini	Sorumluluk, Vatanserverlik
5.Ekonominin Kurumlarını İnternette Öğreniyoruz		-----	-----	
6.Meslek Kuruluşları		-----	-----	
7.Doğal Kaynaklarımız Bize Emanet		Değer Açıklama	Doğal Çevreye Duyarlılık	
8. Kâğıda Adanmış Bir Ömür		Değer Telkini	Çalışkanlık	
9.Nitelikli İnsan Gücü		Değer Açıklama	Karar verebilme	
10.İlgilerimiz		Değer Açıklama	Öncelikli Değerleri Belirleme	
11.Mesleğimi Seçerken		Değer Açıklama	Öncelikli Değerleri Belirleme	

Sorumluluk

5. Ülkemiz ve Dünya	Yardımsverlik	1.Dünyamızı Tanıyoruz	-----	-----
		2.İhracat Yapıyoruz	-----	-----
		3.Türk Cumhuriyetleri	Değer Açıklama	Dayanışma
		4.Sorun Avcıları	Değer Açıklama	Yardımsverlik, Dayanışma
		5.Birbirimizi Tanıyoruz	Değer Açıklama	Barış, Hoşgörü, Sevgi
		6.Formula 1	-----	-----
6. Demokrasinin Serüveni	Hak ve Özgürlüklere Saygı	1.Demokrasinin Tarihçesi	Değer Telkini	Demokrasiye önem verme
		2.Bırakın Konuşayım!	Eylem Öğrenme	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
		3.İnsan Haklarını Tanıyalım	Değer Açıklama	Haklarına önem verme
		4.İnsan Hakları Bir Kazanımdır	Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
		5.Hammurabi Yasalarında İnsan Hakları	Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
		6. Çalışan Çocuklar	-----	-----
		7.Eşitliğe Doğru	Değer Telkini Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
7. Elektronik Yüzyıl	Çalışkanlık	1. Kişisel Sosyal Bilimler	-----	-----
		2.Neler Olacak Neler	-----	-----
		3. Bir Hayat Kurtarmak	Değer Açıklama	Bilimsellik, Dayanışma
		4. Parlak Fikirler Sönmesin	Değer Açıklama	Emeğe saygılı olma
		5. Bandrol, Kontrol	Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
		6. İstikbal Göklerdedir	Değer Telkini	Bilimsellik, Çalışkanlık, Saygı

İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin durumu Tablo 3’de ele alınmıştır. Buna göre ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı toplam yedi üniteden oluşmaktadır. Öğretim programında her ünite “doğrudan verilecek değer” başlığı altında sırasıyla “Bilimsellik”, “Doğal Çevreye Duyarlılık”, “Kültürel Mirasa Duyarlılık”, “Sorumluluk”, “Yardımsverlik”, “Hak ve Özgürlüklere Saygı” ile “Çalışkanlık” değerlerinin öğretilmesinin hedeflendiği görülmektedir. İlköğretim 6. sınıf düzeyinde öğretim programı uygulama kılavuzunda toplam 60 etkinliğin yer aldığı, öte yandan toplam 31 etkinlikte ise değer eğitime ilişkin içerik sunulduğu tablodan anlaşılmaktadır. Bu kapsamda 4 ve 5. sınıf düzeylerine göre nicelik olarak artış olduğu ifade edilebilir.

Değer eğitimi yaklaşımları bağlamında tablo değerlendirildiğinde etkinlikler yapılandırılırken toplam 32 defa değer eğitimi yaklaşımlarına başvurulduğu görülmektedir. Bu bağlamda etkinliklerde değer açıklama yaklaşımı 18 defa, değer telkini yaklaşımı 11 defa, eylem öğrenme yaklaşımı 2 defa, gözlem yoluyla öğrenme 1 defa kullanılmıştır. Ahlaki muhakeme ve değer analizi yaklaşımları ise hiç kullanılmamıştır. İlköğretim 4 ve 5. sınıf etkinliklerinde kullanılan yaklaşımlarla bu sınıf düzeyinde kullanılan yaklaşımlar karşılaştırıldığında, bu sınıf düzeyinde de değer açıklamanın en çok kullanılan yaklaşım olduğu, buna karşın diğer sınıflarda da görüldüğü gibi özellikle ahlaki muhakemenin ve değer analizinin etkinliklerde kullanılmadığı söylenebilir.

Vurgulanan değer bağlamında tablo incelendiğinde, etkinliklerde bilimsellik ile hak ve özgürlüklere saygının 5, çalışkanlık ve kültürel mirasa duyarlılığın 4, dayanışma ve saygının 3'er, öncelikli değeri belirleme ile sorumluluk ve doğal çevreye duyarlılığın 2'ser defa, tabloda gösterilen diğer değerlerin ise birer defa vurgulandığı görülmektedir. Üniteye doğrudan verilmesi gereken değerlerle etkinlikler ilişkilendirildiğinde, her bir ünite için kazandırılması planlanan değere ilişkin öğretimin etkinliklerde yer bulduğu dikkat çekmektedir. Bu bağlamda 6. sınıf etkinliklerinin, 4 ve 5. sınıf etkinliklerinin aksine tüm ünitelerde doğrudan verilecek değerleri yansıttığı görülmektedir.

Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Eğitimi Yaklaşımlarına Göre Durumu

Tablo 4. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Etkinliklerin Değer Yaklaşımına İlişkin Durumunu Gösteren Betimsel Veriler*

Ünitenin Adı	Doğrudan Verilecek Değer	Etkinliğin Adı	Değer Yaklaşımı	Vurgulanan Değer
1. İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara Saygı	1.Etkili Dinleme	Değer Açıklama, Değer Telkini	Farklılıklara Saygı, Dinleme
		2.İletişim Engelleri	Değer Açıklama	Farklılıklara Saygı
		3.Anlaşmazlığa Düşünce Ben Ne Yapıyorum?	Ahlaki Muhakeme	Sorun çözebilme
		4.Bilelim	Değer Açıklama, Değer Telkini	İletişim kurma
		5.Tatlı söz yılanı deliğinden çıkarır	-----	-----
		6.Sümerli Ludingirra	-----	-----

*Not: Program ilan edildikten sonra yapılan revize sonrası "Bir Arada Olmak İçin" ünitesi kaldırıldığı için yedi ünite üzerinden değerlendirilmiştir. Bu üniteye 8 etkinlik değerlendirilmeye alınmamıştır. Yalnızca "Vakıflarımız" etkinliği şimdiki programda beşinci üniteye alındığı için söz konusu ünite kapsamında değerlendirilmiştir.

		7.Bizim Ekranımız	Eylem Öğrenme	Çocuk haklarını korumaya istekli olma		
		8. Gizlilik Kareleri	Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma		
		9.Kitle İletişim Özgürlüğü	Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma		
		10.Anadolu Ajansı	Değer Telkini, Değer Açıklama	Vatanseverlik		
2. Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik	1.Nerelerde Yaşıyoruz?	-----	-----		
		2. Ülkemizde Bir Gezi	-----	-----		
		3. Nüfus Sayımı Yapalım	-----	-----		
		4.Nüfusu İnceleyelim	-----	-----		
		5.El Ele Tutuşalım	Değer Açıklama	Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma, Dayanışma		
		6.Yârim İstanbul'u Mesken Mi Tuttun?	-----	-----		
		7.Göçmen Olan Kuşlar Mı?	-----	-----		
		8.Doğduğumuz Yerden Doyduğumuz Yere	-----	-----		
		3. Türk Tarihinde Yolculuk	Estetik	1.Selçuklu Kervansarayları	Değer Açıklama	Estetik, Tarihsel Mirasa Saygı, Çalışkanlık
				2.Haçlı Seferleri	-----	-----
3.Osman Bey'in Rüyası	-----			-----		
4.Kuruluş	Gözlem Yoluyla Öğrenme			Vatanseverlik		
5.Medresenin Sırrı	Değer Telkini, Eylem Öğrenme			Sevgi, Yardımseverlik, Estetik, Tarihsel Mirasa Saygı		
6.İstanbul'un Fethi	-----			-----		
7.Yelkenler Fora	-----			-----		
8.Osmanlı'da Yaşamak	Değer Açıklama			Hak ve Özgürlüklere Saygı		
9.Şehirlerin Dili	Değer Telkini			Estetik, Tarihsel Mirasa Saygı		

		10.Yazıyor, Yazıyor!	Değer Analizi	Hoşgörü, Dayanışma
		11.Lâlenin Serüveni	-----	-----
		12.Türk Marşı	Değer Telkini	Estetik, Kültürel Mirasa Saygı
		13.Seyyahların Gözüyle	-----	-----
		14.Her Şey Bir Sandıkla Başladı	-----	-----
4. Zaman İçinde Bilim	Bilimsellik	1.Teknoloji Nasıl Doğdu?	-----	-----
		2. Söz Uçar, Yazı Kalır	-----	-----
		3.Harflerden Kitaba	-----	-----
		4.Bilginler ve Kâşifler	Değer Açıklama	Bilimsellik, Çalışkanlık
		5.Teknoloji ve Bilim Müzelerine Gezi	Eylem Öğrenme	Bilimsellik, Estetik, Tarihsel ve Kültürel Mirasa Saygı
		6.Bayrak Yarışı	Değer Açıklama	Bilimsellik
5. Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük	1.Toprağın Önemi	-----	-----
		2.Ülkeler Nasıl Gelişir?	-----	-----
		3.Yeni Yollar	-----	-----
		4.Buharın Gücü	-----	-----
		5.Vakıflarımız	Değer Açıklama	Yardımselik, Sevgi, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Temizlik, Hoşgörü
		6.Pabucunu Dama Attırma!	Değer Telkini, Ahlaki Muhakeme	Dürüstlük
		7. Gelin Meslek Seçelim	Değer Açıklama	Öncelikli Değerleri Belirleme
		8.Son Kararın mı?	Değer Açıklama	Karar verebilme
6. Yaşayan Demokrasi	Adil Olma	1.Kurultaydan Büyük Millet Meclisi'ne	-----	-----
		2.Yasalar Gerekli Mi?	Değer Analizi	Dürüstlük, Adil Olma
		3.Cumhuriyetin Nitelikleri	-----	-----

7. Ülkeler Arası Köprüler	Barış	4. Belgesel Film İzliyoruz	Gözlem Yoluyla Öğrenme	Bağımsızlık, Özgürlük, Vatanseverlik, Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
		5. Bir Yasa TBMM'den Nasıl Çıkar?	-----	-----
		6. Sınıf Mahkemesi Kuralım	Değer Telkini	Adil Olma, Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma
		7. Sanal Alan Gezisi	-----	-----
		8. Vatandaşın Sesi Gazetesi	Değer Açıklama	Adil Olma, Dürüstlük, Sorumluluk
		9. Öğrenci Kulüpleri	Değer Açıklama	Sorumluluk, Dayanışma
		1. Balkan Bunalımı Simülasyonu	-----	-----
		2. I. Dünya Savaşı	-----	-----
		3. Çanakkale Geçilmez	Değer Telkini, Değer Açıklama	Barış, Vatanseverlik, Yardımseverlik, Bağımsızlık, Özgürlük, Dayanışma
		4. Dünyamız ve Sorunları	Değer Açıklama	Yardımseverlik, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Duyarlılık
5. Proje Şenliği	Eylem Öğrenme, Değer Analizi	Sorumluluk		
6. Uluslar arası Kuruluşlar	Eylem Öğrenme	Sorumluluk		
7. Çevre Hakkı	Değer Açıklama, Eylem Öğrenme	Sorumluluk, Duyarlılık, Hak ve Özgürlüklere Saygılı Olma		
8. Barış İçin Çalışanlar	Değer Açıklama	Barış		
9. İnsanlığın Mirası	Değer Açıklama	Sorumluluk, Tarihsel ve Kültürel Mirasa Saygı		
10. Birlikte Koruyalım	Eylem Öğrenme	Sorumluluk, Tarihsel ve Kültürel Mirasa Saygı		

Tablo 4’te ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarına ilişkin durumunu gösteren betimsel veriler ele alınmıştır. Buna göre 6. sınıfta olduğu gibi 7. sınıf öğretim programında da yedi ünite bulunmaktadır. İlköğretim 7. sınıfta sırasıyla “Farklılıklara Saygı”, “Vatanseverlik”, “Estetik”, “Bilimsellik”, “Dürüstlük”, “Adil Olma” ve “Barış” değerlerinin doğrudan verilmesi amaçlanmıştır. Öğretim programı uygulama kılavuzunda toplam 65 etkinlik örneğine yer verilmiş olup bu etkinliklerden 36’sında değer eğitime yer verildiği tablodan anlaşılmaktadır. İlköğretim 6. sınıf düzeyinde olduğu gibi bu sınıf düzeyinde de değer eğitime yönelik etkinlik sayısındaki artışın devam ettiği ve bu oranın en üst seviyeye (%55,4) ulaştığı söylenebilir. Değer eğitimi yaklaşımları açısından etkinliklere bakıldığında, etkinliklerde toplam 44 defa değer eğitimi yaklaşımının kullanıldığı görülmektedir. Bu yaklaşımlar içerisinde etkinliklerde değer açıklamanın 21, değer telkininin 9, eylem öğrenmenin 7, değer analizinin 3, ahlaki muhakeme ve gözlem yoluyla öğrenmenin ise 2’şer defa kullanıldığı tablodan anlaşılmaktadır. Bu bulgular, diğer sınıf etkinlikleriyle (4, 5 ve 6. sınıflar) karşılaştırıldığında, 7. sınıf düzeyinde tüm değer yaklaşımlarının kullanıldığı ve bu bakımdan diğer sınıf düzeylerinden ayrıldığı ifade edilebilir. Ayrıca bu sınıf düzeyinde de değer açıklamanın en çok kullanılan değer eğitimi yaklaşımı olduğu ileri sürülebilir.

Etkinliklerde vurgulanan değerlere bakıldığında, sorumluluğun 7; hak ve özgürlüklere saygılı olma ile tarihsel mirasa saygının 6; dayanışma ve yardımseverliğin 4; bilimsellik, adil olma, kültürel mirasa duyarlılık, vatanseverlik ve dürüstlüğü 3; çalışkanlık, duyarlılık, bağımsızlık, özgürlük, barış, sevgi, hoşgörü, sağlıklı olmaya önem verme ve farklılıklara saygılı olmanın 2; tabloda gösterilen diğer değerlerin ise birer defa vurgulandığı görülmektedir. Üniteye doğrudan verilmesi gereken değerlerle etkinliklerde verilen değerler ilişkilendirildiğinde, “2.ünite: Ülkemizde Nüfus” hariç diğer ünitelerde doğrudan kazandırılması planlanan değerlerin etkinliklerde vurgulandığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda ilköğretim 7. sınıf düzeyinde bir ünite hariç altı ünite, 6. sınıfta olduğu gibi doğrudan verilecek değere yer verildiği ve bu bakımdan da ilköğretim 4 ve 5. sınıf etkinliklerinden ayrıldığı ifade edilebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler Dersi (4-7.sınıflar) Öğretim Programı uygulama kılavuzlarındaki etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarına göre incelenmesinde önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Kılavuz kitaplarda yer alan 244 etkinlikten 98’inde (%40.2) değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği görülmüştür. Değer eğitimi yaklaşımları, etkinliklerin toplam sayısına göre dağılımda sırasıyla 7. sınıfta 36 (%55.4), 6. sınıfta 31 (%51.7), 4. sınıfta 17 (%26.6) ve 5. sınıfta ise 14 (%25.5) kez kullanılmıştır. Değer eğitimi yaklaşımları, etkinliklerde ise sırasıyla “değer açıklaması (58 defa)”, “değer telkini (26 defa)”, “eylem öğrenme (13 defa)”, “gözlem yoluyla öğrenme (7 defa)”, “değerler analizi (5defa)” ve “ahlaki

muhakeme (2 defa)” şeklinde yer almıştır. Bu sonuçlardan etkinliklerde en fazla 7. sınıfta, en az ise 5.sınıfta değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği anlaşılmaktadır.

Değer eğitimi yaklaşımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı incelendiğinde özellikle 4. ve 5. sınıflardaki etkinliklerde değer eğitiminden ziyade program kazanımlarına odaklanıldığı, dolayısıyla değer eğitimine yer verilmediği tespit edilmiştir. 6. ve 7.sınıf etkinliklerinde ise kazanımların yanı sıra değer eğitimi yaklaşımlarına da yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum ülkemizde değerler öğretiminin 2005 yılında uygulamaya konulan öğretim programlarında doğrudan verilmesinden kaynaklanabilir. Ayrıca 4. ve 5.sınıftaki etkinliklerle ilgili uygulamaların dönütlerinin bir gereği olarak 6. ve 7.sınıf etkinliklerinde değer eğitimi yaklaşımlarına daha fazla yer verilmiş olabilir. Bunun yanında 6. ve 7.sınıf öğretim programlarındaki kazanımların kazandırılacak değerlerle doğrudan bir ilişkisinin kurulması da (MEB, 2005b: 376 – *Hammurabi Yasalarında İnsan Hakları*) değer eğitimi yaklaşımlarının kullanılmasını kolaylaştırmış olabilir.

Kullanılan değer eğitimi yaklaşımları açısından bulgular incelendiğinde etkinliklerin değerler açıklaması ile değer telkininde yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu yaklaşımların daha çok tercih edilmesinden uygulanmalarının diğer yaklaşımlara göre daha kolay olduğu sonucuna ulaşılabilir. Değer analizi, eylem yoluyla öğrenme, ahlaki muhakeme gibi yaklaşımların toplumsal sorunlarla ilgili olması ve bu nedenle ilköğretim öğrencilerine uygulanmasının güç olabileceği ileri sürülebilir. Bu bağlamda 7. sınıf düzeyindeki etkinliklerde tüm yaklaşımlara yer verilmiş olması da söz konusu durumu destekler niteliktedir. Ayrıca değer analizinde, araştırılacak konularla ilgili öğrencilerin zihinsel ve merak düzeylerinin daha çok üniversite düzeyine uygun olmasının da (Whitney,1986: 79) dikkate alındığı söylenebilir. Gözlem yoluyla öğrenme yaklaşımının ise 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda yer alması nedeniyle (Akbaş, 2005b: 93-96) ilköğretim 4. ve 5. Sınıf etkinliklerinde yeterince yer verilmemiş olabilir.

Ünitelerdeki etkinlik sayılarına göre %25.5 ile %55.4 aralığında değerler öğretimi yaklaşımları kullanılmıştır. Bu oranların çok fazla olmamasına gerekçe olarak öğretim programı uygulama kılavuz kitaplarındaki değerlerle ilgili bölümlerin (Akbaş, 2005a: 89-94; Akbaş, 2005b: 90-96) varlığı gösterilebilir. Bu bölümlerde söz konusu yaklaşımlarla ilgili genel bilgilendirme ve örnek işlemlere yer verilmiştir. Ancak özeldede her ünitenin değeriyle ilgili değer eğitimi yaklaşımlarından nasıl yararlanacağını etkinliklerde gösterilmesi kuşkusuz yaklaşımlarının uygulanabilirliğine ve değerlerin içselleştirilmesine daha fazla katkı sağlayacaktır.

Etkinliklerde vurgulanan değerlerle ünitenin doğrudan verilecek değerleri arasındaki ilişkiye bakıldığında ise özellikle 6. ve 7.sınıflarda olumlu bir durum görülmektedir. 4-7.sınıflardaki toplam 30 ünitenin yalnızca 6’sında değer eğitimi

yaklaşımına yönelik etkinlik verilmemiştir. Bunlar 4. sınıftaki “İyi Ki Var ve Uzaktaki Arkadaşlarım” ile 5. sınıftaki “Adım Adım Türkiye, Bölgemizi Tanıyalım, Ürettiklerimiz ve Hepimizin Dünyası” üniteleridir. Bu durum değer eğitimi açısından olumlu karşılanabilir. Çünkü 4-7.sınıf ünitelerinin %80’inde değer eğitimi yaklaşımlarına yönelik etkinlik bulunmaktadır. Etkinliklerde vurgulanan değerlerin ünitenin doğrudan verilecek değerleriyle uyumunda ise 19 (%63.3) üniteedeki etkinlikte bunun gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bu durum da yine yeni uygulamaya konulan ve farkındalık oluşturulmaya çalışılan değer eğitimi açısından olumlu bir durum olarak değerlendirilebilir.

Araştırma sonuçlarından hareketle aşağıdaki öneriler yapılabilir:

- Öğretmenlere yönelik (özellikle 4 ve 5.sınıf okutan/okutacak sınıf öğretmenlerine) örnek değer eğitimi etkinlikleri hazırlanabilir.
- Etkinlikler hazırlanırken, etkinliklerin ünitelerin doğrudan verilecek değerlerine uygun olmalarına dikkat edilmelidir.
- Öğretmenlerin ve akademisyenlerin uyguladıkları değer etkinliklerini paylaşabilecekleri resmi/özel internet sitesi/siteleri veya dergiler kurulabilir.
- İlköğretim sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik, öğretim programındaki değerlerin öğretimiyle ilgili, değer eğitimi yaklaşımlarından yararlanmayı hedef alan hizmet içi kurslar düzenlenebilir.
- Hizmet öncesi öğretmen adayları yetiştirilirken alan uzmanlarınca değer eğitimine yönelik kuram ve uygulamayı kapsayan eğitimler verilebilir.

KAYNAKLAR

- Afdal, G. (2007). Ahlak eğitiminin analizi: Bir tipoloji. (ed. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin) Değerler ve Eğitimi. İstanbul: Dem Yay., s. 333-334
- Akbaş, O. (2005a). Değer eğitiminde yeni yaklaşımlar. MEB İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4–5. Sınıflar Öğretim Programı (Taslak Basım). Ankara: MEB Yay., s.89-94
- Akbaş, O. (2005b). Değer eğitiminde yeni yaklaşımlar. MEB İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6–7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu (Taslak Basım). Ankara: MEB Yay., s.90-96
- Bacanlı, H. (2005). Duyuşsal davranış eğitimi. Ankara: Nobel yay.
- Budak, S. (2009). Psikoloji Sözlüğü (4.basım). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem A Yay.
- Gökçe, O. (2006). İçerik analizi: Kuramsal ve pratik bilgiler. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Halstead, J.M., Taylor, M.J. (2000). Learning and Teaching about Values : A review of recent research. Cambridge Journal of Education. 30 (2), s.169-202.
- Huitt, W. (2004). Values. Educational Psychology Interactive: <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/col/affsys/values.html> adresinden 05 Ağustos 2011 tarihinde indirilmiştir.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: Nobel Yay.

- Kirschenbaum, H. (1995). 100 ways to enhance values and morality in schools and youth settings. Massachusetts: A Longwood Professional Book, Pearson Education.
- Lee, J. (2001). Values Education in the Two-Year College, ED. 440681. www.eric.ed.gov adresinden 15 Şubat 2005 tarihinde indirilmiştir.
- Lickona, T. (1991). Educating for character: How our schools can teach respect and responsibility. New York: Bantam Books.
- MEB. (2005a). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4–5. sınıflar öğretim programı (taslak basım). Ankara: MEB Yay.
- MEB. (2005b). İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6–7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu (taslak basım). Ankara: MEB Yay.
- Selçuk, Z. (2005). Gelişim ve öğrenme. Ankara: Nobel Yay.
- Stanley, W. B. (1983). Training teachers to deal with values education: A critical look at social studies methods texts. *Social Studies*. 74 (6), s.242-246.
- Suh, B. K. & Traiger, J. (1999). Teaching values through elementary social studies and literature curricula. *Education*. 119 (4), s.723-726.
- Whitney, I. B. (1986). 'The status of values education in the middle and junior high schools of tennessee', Unpublished doctorate thesis, Tennessee State University.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (5. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, S. (2011). Fen- Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinin Öğretmen Yetiştirme Sistemine İlişkin Düşünceleri (Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 11(1). 179-198.
- Ziebert, H.G. (2007). Çokkültürlü bir toplumda değerler eğitimi modelleri. (ed. R. Kaymakcan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, M. Zengin) *Değerler ve Eğitimi*. İstanbul: Dem Yay., s. 445-466.

SUMMARY

Value education can be admitted as a new topic for Turkish educational system and studies on this subject have been intensified since the last decade. As a result of this, 2005 primary school social studies curricula (4th to 7th grades) employed value education as key elements. In this context, in total 26 values were determined to use in the curricula. Also under the direct gained value topic, one or two of these values were suggested to teach for every unit in the curricula (MEB, 2005a; MEB, 2005b). To inform teachers about value education, some theoretical explanations and sample activities were added into curriculum guides, prepared to introduce curriculum and new approaches about social studies teaching.

As it is known 6 value education approaches are used to gain values in social studies education. These approaches are; inculcation, values clarification, analysis, moral development, action learning and observation (Akbaş, 2005a; Akbaş, 2005b; Kirschenbaum, 1995; Huitt, 2004). In the curriculum guides, some of these approaches were introduced and some sample activities were prepared for social studies teachers to help and guide them about how to do value education effectively (MEB, 2005a; MEB, 2005b). However there is no information in curriculum guides about how these activities were prepared and which value education approach was used in them. Besides, related literature revealed that there is any in detail study about the quantity and quality of sample activities in terms of value education approaches. With this in mind, it is believed that a determination of situation of sample activities in terms of value education approaches will contribute to elimination of these deficiencies in this area and guide to the studies which will be written in this area in the near future.

The aim of this study is to examine the situation of sample activities in social studies curriculum guides in terms of value education approaches. Toward this aim, these research questions were investigated:

1. How is the situation of sample activities in 4th grade social studies curriculum in terms of value education approaches?
2. How is the situation of sample activities in 5th grade social studies curriculum in terms of value education approaches?
3. How is the situation of sample activities in 6th grade social studies curriculum in terms of value education approaches?
4. How is the situation of sample activities in 7th grade social studies curriculum in terms of value education approaches?

This study was designed with qualitative approach. In this case document analysis was used due to enabling to analyze documents including information about targeted fact or facts, and expediency of the aim of this study (Yıldırım & Şimşek, 2005). Primary School Social Studies Curriculum Guide (4th and 5th Grades) and Primary School Social Studies Curriculum Guide (6th and 7th Grades), prepared by Ministry of National Education were used as data sources

(MEB, 2005a; MEB, 2005b). In this case, sample activities in these curriculum guides were examined by two field experts. Gathered data were analyzed through content analysis due to concerning systematic evaluation, enabling to view multipage documents, and trying to get information from the known to the unknown (Gökçe, 2006: 19-21). To provide reliability, two experts did two different analyses. Then they compared analyses and used common points in the study (Büyükoztürk et. al., 2008: 256).

In this study, in total 244 activities were examined. In the 4th grade curriculum there are 64 sample activities and 17 of them are related to value education. 19 value education approaches were used in these activities. It is seen that values clarification was used 11 times, observation was used 3 times, action learning and inculcation were used 2 times, and analysis was used 1 times, however moral development was not used in the activities.

Regarding 5th grade curriculum, there are 55 sample activities. 14 of them are related to value education and 16 value education approaches were used in these activities. It is seen that values clarification was used 8 times, inculcation was used 4 times, action learning was used 2 times, analysis and observation were used 1 times, however moral development was not used in the activities.

Concerning 6th grade curriculum, there are 60 sample activities and 31 of them are related to value education. 32 value education approaches were used in these activities. It is seen that values clarification was used 18 times, inculcation was used 12 times, action learning was used 2 times, and observation were used 1 times, however moral development and analysis were not used in the activities.

Regarding 7th grade curriculum, there are 65 sample activities. 35 of them are related to value education and 44 value education approaches were used in these activities. It is seen that values clarification was used 19 times, inculcation was used 8 times, action learning was used 6 times, analysis was used 3 times, and moral development and observation were used 2 times in the activities. In this case unlike 4th, 5th and 6th grades all of the value education approaches were used in the activities.

The results of this study showed that in total 244 sample activities were in social studies curriculum guides and 98 (40.2%) of them were prepared toward value education approaches are in curriculum guides. It is seen that 7th grade (55.4%) has much more activities than others. Besides it is determined that values clarification is the most used value education approach in the activities. It is possible to say that this situation can be evaluated positively concerning that value education is a recent phenomenon for Turkish social studies education, and studies are inadequate in this area.

In sum, to increase the quality of value education in social studies courses new sample activities should be prepared toward concerning all of the value

education approaches in particular for 4th and 5th grades. Also in-service and pre-service social studies teachers should be educated about how to use value education approaches in school or out of school activities.